

Kulturdebatt

Mörker hotar våra drömmars stad Stockholm

UPPDATERAD 2021-01-06 PUBLICERAD 2021-01-06

BILDSPEL ↗

Bild 1 av 6 Rending av den planerade bebyggelsen i Marievik, från Tantobadet sett.
Foto: Sightline

Stockholm växer och i de klubbade planerna syns idel högre och tätare nya stadsdelar. Men som en konsekvens av coronapandemin har asfaltromantiken fått sig en törn, skriver Annica Kvint.

Coronapandemin har satt igång nya tankar i stadsbyggnadsdebatten. Om idealet tidigare var en hög och tät stad med extern handel talas det nu snarare om "chronourbanism", en grönare stad med lugnare rytm där allt man behöver finns i närheten.

Fastighetsägarna Stockholm publicerade nyligen rapporten "Våra drömmars stad". Den visar att stockholmarna i framtiden "vill fokusera mer på offentliga mötesplatser där upplevelsen står i centrum, utan krav på konsumtion".

Den verklighet som väntar stockholmarna är dock en annan. Stadsutveckling är en mycket långsam process och tittar man på redan klubbade planer, som sträcker sig 10-15 år framåt i tiden, så finner man idel högre och tätare nya stadsdelar.

– Stockholms stad har en hårdkokt inställning till stadens utveckling, menar Monica Andersson, ordförande i den ideella föreningen Samfundet S:t Erik, vars uppgift är att sprida kunskap om Stockholms historia och verka för att konstnärliga, historiska och estetiska krav tillgodoses vid stadens omdaning.

Ett aktuellt exempel finns enligt Monica Andersson i Liljeholmen:

– Stadsbyggnadsnämnden klubbade nyligen igenom ett område i Marievik med groteskt packade höga hus.

I planerna för Marievik ingår rivning av fullt funktionsdugliga kontorshus som byggdes så sent som på 1980-talet, berättar hon. Även i Alvik river man byggnader från samma decennium för att ersätta dem med betydligt högre hus. Det är inte så man bygger ett robust och tåligt Stockholm som kan stå emot klimatförändringar, menar hon. Staden borde, snarare än att riva, fokusera på resursoptimering och utveckla metoder för återanvändning av befintlig bebyggelse, anser Monica Andersson:

– Stockholms stad använder sig av föråldrade miljöargument, som att tätt är lika med miljövänligt. Det är djupt oroväckande att staden inte tar till sig den nya forskning som visar att klimatförändringar kräver en mer integrerad natur i staden, med fler grönytor och träd.

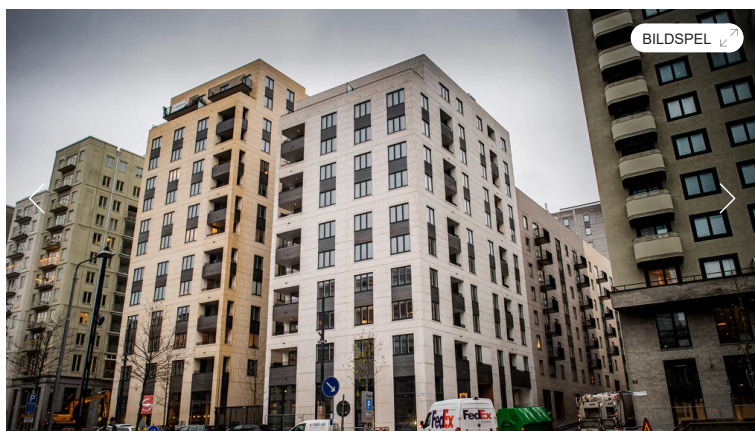

Bild 1 av 2 Vy från den täta kvartersstaden Hagastaden
Foto: Magnus Hallgren

2020 är det varmaste året som någonsin uppmäts i Sverige och i städer, som har många hårdgjorda ytor, bildas det lätt så kallade värmeöar. De bidrar till att det kan skilja flera grader i temperatur mellan inner- och ytterstaden och är ett av många argument för att det behövs skuggande och luftrenande träd och annan grönska överallt i staden.

– I framtidens sommarstockholm kommer temperaturer på 40 grader inte att vara ovanliga, säger Monica Andersson.

På våra nordliga breddgrader är högt och tätt en problematisk kombination också av andra orsaker. Att höga hus kastar långa skuggor är något som New York-influerade politiker har en tendens att glömma när de klubbar igenom nya, täta stadsdelar, som Östra Hagastaden och Marievik. Men det är ett faktum att New York ligger på 40:e breddgraden, ungefär i höjd med italienska Neapel, och att Stockholm ligger på 59:e breddgraden. En fin utsikt för några betyder här i praktiken mörker, skugga och insyn för andra.

Planerna för Marievik i norra Liljeholmen ses som ett nytt lågvattenmärke också av arkitekterna Tomas Lewan, Tor Edsjö och Thorbjörn Andersson. I en debattartikel i tidskriften Arkitektur skriver de om tätt stående hus med upp till 32 våningar. Närmare 10 procent av bostäderna beräknas få otillräckliga dagsljusförhållanden. Alla förskolor är placerade i bostadshus och delar mörka, trånga gårdar med de boende. Andelen parkmark är minimal.

I Marievik är tätheten dubbelt så hög som i Stockholms innerstad och den typen av planering är inte unik, enligt arkitekterna, som i stället vill se en grön stad i 5-8-våningsskala med plats för parker, skolor, förskolor och publika byggnader.

– Det finns planer för lika täta kvarter som i Marievik på många ställen i storstadsregionerna. Kungens Kurva i Huddinge är ett exempel, Älvstaden i Göteborg ett annat. Men vissa av planerna är inte klubbade än. Det är därför det är viktigt att reagera nu, säger Tor Edsjö.

Liljeholmskajen Foto: Erik Simander/TT

Edsjö, som också är talesperson för nätverket BUMS, Barns utemiljö i staden, anser att den efterfrågan på lägenheter som funnits under 2010-talet har bidragit till att mängden lägenheter prioriterats framför mängden parker eller fria ytor. Staten har också haft en roll i utvecklingen genom att kräva tätt bostadsbyggande i utbyte mot pengar till infrastruktur. Det höga och täta idealet har också möjliggjorts av många års uppluckring av tvingande regler i byggandet. Alltifrån ljusförhållanden till

storlekar på förskolegårdar och parker omges i dag av rekommendationer, snarare än av regler.

Och vad uteblivna reglerna lett till, är tydligt enligt Tor Edsjö:

– I Stockholms stads senaste parkplan från 2008 betonades att pågående och planerade stadsutvecklingsprojekt påverkar befintlig parkmark och ökar behovet av nya parker. I själva verket har sedan både parker och skol- och förskolegårdar nedprioriterats i Marievik, på samma sätt som de nedprioriterades även vid bygget av Årstadal.

– Liljeholmen har redan nu stadens lägsta andel parkmark per invånare. Även skolsituationen är kaotisk med alltför få och illa belägna skolor.

ANDRA LÄSER

VÄRLDEN

Världens mäktigaste kvinna på väg a...

10:05

VÄRLDEN

Polischefen: Larmade nationalgardet...

I GÅR 21:41

VÄRLDEN

Sovjetofficeren som vågade tvivla - och...

05:26

Stadsbyggnadsprocessen av i dag är ett komplext bygge. För att åstadkomma hållbara livsmiljöer för stockholmarna krävs att alla involverade byggherrar, både privata och kommunala, tar ansvar för helheten och anpassar exploateringsgraden så att behovet av torg, parker, skolor och förskolor med bra gårdar kan tillgodoses.

– Det är långt ifrån alltid de lyckas. I jakten på att få fram så många bostäder som möjligt har man tappat bort helhets- och kvalitetstänkandet, menar Tor Edsjö.

Det finns forskning som visar att den typ av mångfunktionell, minimal grönska som är vanlig i de höga och täta stadsdelarna inte är tillräcklig. Storleken på parker och skol- och förskolegårdar spelar roll för invånarnas hälsa. Forskaren Patrik Grahn tar i sina studier exempelvis upp att fyra av åtta upplevelsevärden i städers grönområden är knutna till de större parkerna och naturområdena. Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) har också kommit fram till tumregeln att förskolegårdar bör vara minst 3 000 kvadratmeter, oavsett utformning. Det är de nu i praktiken mycket sällan.

– Det är alldeles för kortsiktiga mål som styr planeringen i dag. De människor som ska bo och leva i de nyproducerade områdena är det sista man tänker på, sammanfattar Tor Edsjö.

I Sverige finns i dag ingen övergripande ansvarig part för klimatförändringar – det ansvaret är delat mellan Boverket och SMHI. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) är däremot väldigt tydliga i sina rekommendationer kring byggande och klimatförändringar. SKR uppmanar kommunerna att tänka så långt som 100 år framåt i tiden. Men även om staden jobbar mot den typen av långsiktighet är det i praktiken svårt att se så långt framåt i tiden, menar Stockholms stadsarkitekt Torleif Falk:

– Makten över Stockholms stadsbyggnad ligger hos stadsbyggnadsnämnden, det är den som ger oss tjänstepersoner uppdrag. Idag har vi svaga politiska majoriteter och täta skiften. Det är klart att det inte gynnar långsiktigheten.

Torleif Falk ser trots det positivt på framtiden. Många av de nya stadsdelarna, som Marievik och Lövholmen, planeras på redan hårdgjord mark – man tar alltså inga naturområden i anspråk, poängterar han. Dessutom är Stockholm en stad där man med tunnelbanan kan ta sig från den urbana staden till vildmarken på 20 minuter.

Kanske kommer också de stora strukturomvandlingar som påskyndats i och med coronapandemin att påverka Stockholms innerstad oväntat snabbt. Ökad e-handel, med färre butiker som följd, är ett exempel på vad som kan vänta. Fler som jobbar hemma, med lägre efterfrågan på kontorsbyggnader som följd, är ett annat.

Pandemin har naturligtvis inte slagit igenom i några konkreta planer än. Men regeringen konstaterade nyligen att coronakrisen bidragit till att fler branscher överväger ett ökat inslag av distans- och hemarbete, vilket kan innebära att det finns fastigheter för arbete och handel som kan omvandlas till bostäder.

– Boverket har nu fått i uppdrag att utreda förutsättningarna för att omvandla lokaler till bostäder. Om eventuella hinder för det kan tas bort skulle vi kunna återanvända befintliga byggnader för att minska bostadsbristen, säger Torleif Falk.

Under coronapandemin har också asfaltromantiken har fått sig en törn. En grön plätt i närheten av bostaden har fått ett nytt värde för många. Efterfrågan på villor och radhus ökar nu markant. Både i Stockholmsområdet och i andra, mellanstora, städer. Inflyttningen till Stockholm, som för bara några år sedan beskrevs i form av dagliga busslaster, har avtagit. Fler flyttar nu från än till Stockholm.

Absurt nog kan det alltså hända att en dödlig pandemi blir startskottet för en hälsosammare framtid för stockholmarna. Om efterfrågan på höga och täta livsmiljöer avtar lär ju också utbudet minska.

Läs mer: [Här ska det byggas nya bostäder i Stockholm](#)

[Läs mer om stadsbyggnadsprocessen här \(extern länk\)](#)

TEXT

Annica Kvint

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt